

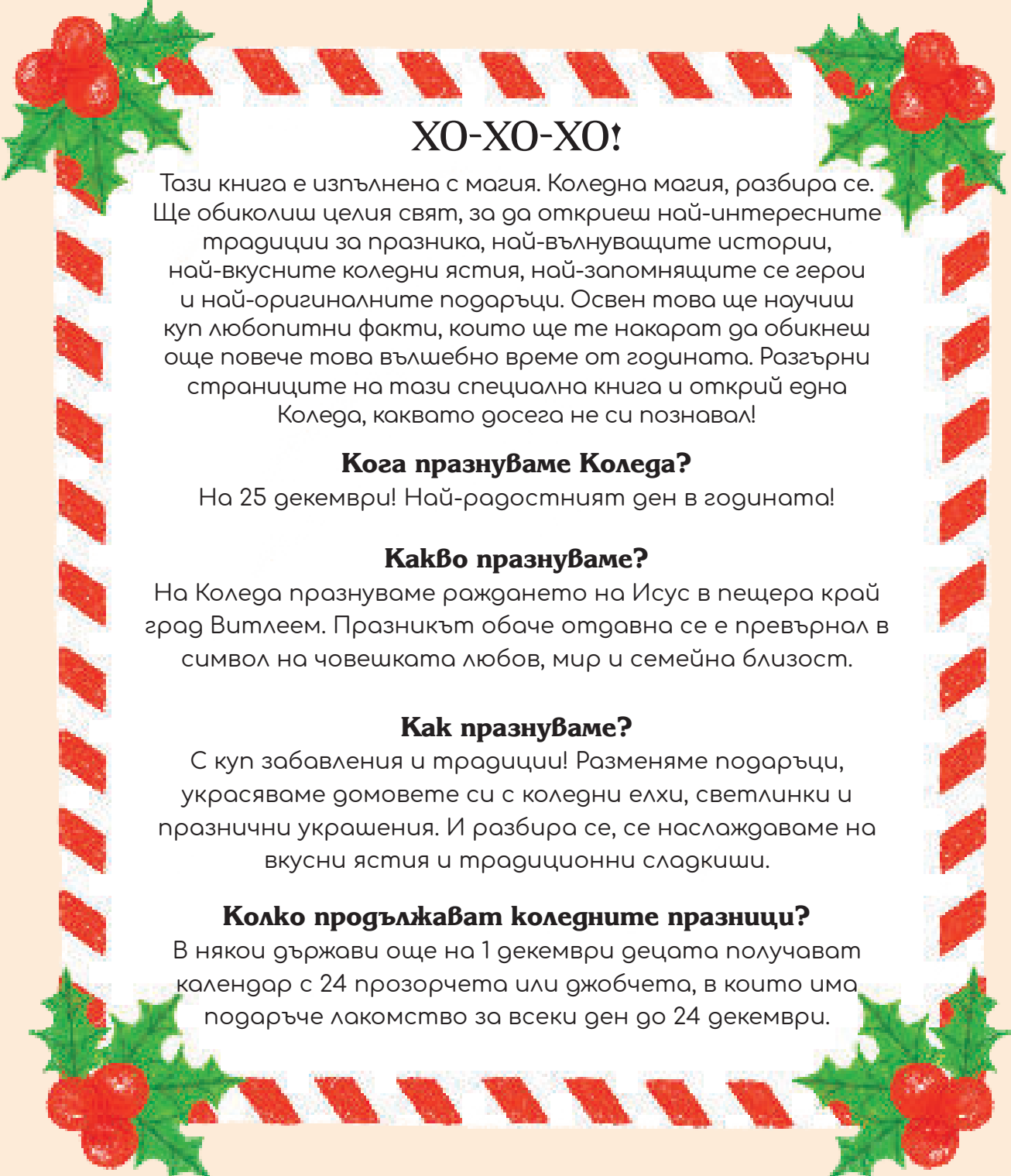
КОЛЕДАРИЯ

Малка енциклопедия
за Колега

Рена Ортега

ПАН

ХО-ХО-ХО!

Тази книга е изпълнена с магия. Коледна магия, разбира се. Ще обиколиш целия свят, за да откриеш най-интересните традиции за празника, най-вълнуващите истории, най-вкусните коледни ястия, най-запомнящите се герои и най-оригиналните подаръци. Освен това ще научиш куп любопитни факти, които ще те накарат да обикнеш още повече това вълшебно време от годината. Разгърни страниците на тази специална книга и открий една Коледа, каквато досега не си познавал!

Кога празнуваме Коледа?

На 25 декември! Най-радостният ден в годината!

Какво празнуваме?

На Коледа празнуваме раждането на Исус в пещера край град Витлеем. Празникът обаче отдавна се е превърнал в символ на човешката любов, мир и семейна близост.

Как празнуваме?

С куп забавления и традиции! Разменяме подаръци, украсяваме домовете си с коледни елхи, светлинки и празнични украшения. И разбира се, се наслаждаваме на вкусни ястия и традиционни сладкиши.

Колко продължават коледните празници?

В някои държави още на 1 декември децата получават календар с 24 прозорчета или джобчета, в които има подаръче лакомство за всеки ден до 24 декември.

ПРОИЗХОДЪТ НА КОЛЕДА

Преди много, много години по време на зимното слънцестоене (което може да се падне на 21-ви, 22-ри или 23 декември) хората празнували, защото денят започвал да нараства. Това събитие отбелязвало победата на светлината над тъмнината и новото начало в природата.

По време на този древен празник всички благославяли слънцето с надеждата то да донесе отново топлина и светлина. Тържествата били много пищни и така започнала една традиция, превърнала се с времето в коледните празници, каквито ги познаваме днес.

КОГА ХОРАТА ЗАПОЧНАЛИ ДА ПРАЗНУВАТ КОЛЕДА?

Започнали да празнуват Коледа едва през IV в., когато Християнската църква решила да чества раждането на Исус Христос на 25 декември. Тази дата била избрана, за да съвпадне с древния езически празник, посветен на слънцето. През Средновековието към Коледа се добавили много местни традиции като пеенето на коледни песни и хапването на празнични ястия. През XIX в. Коледа добила познатия ни днес вид – с украсяването на коледната елха и най-вече с участието на Дядо Коледа.

КОЙ ПРАЗНУВА КОЛЕДА? КЪДЕ СЕ ПРАЗНУВА?

Коледа се празнува в целия свят, по-конкретно, в Европа, Америка и Австралия – отдавна празничните прояви са надхвърлили религиозните и културните граници. Въпреки че по произход Коледа е християнски празник, той се отбелязва и в страни с други религии като Япония, Индия и части от Африка.

КАК СЕ НАРИЧА ПРАЗНИКЪТ ПО СВЕТА?

В България наименованието Коледа е свързано с латинската дума „календи“ (*kalendae*) – така се наричал първият ден от месеца по римския календар. В повечето западни езици думата за Коледа произлиза от съществителното „рождество“, което на латински език е „нативитас“ (*nativitas*). Затова в Испания празника се нарича Навидад (*Navidad*), във Франция е Ноел (*Noël*), а в Португалия – Намал (*Natal*). В англоезичните страни името е Кристмас (*Christmas*), което отново идва от латински – *Christ mass* означава „Христова литургия“. Немската дума за Коледа е Вайнахтен (*Weihnachten*), което означава свята нощ.

ВРЕМЕ Е ЗА УКРАСА!

Големият момент настъпва! Време е да извадим гирляндите, коледните играчки и да украсим елхата! Коледната украса е една от най-обичаните традиции на сезона. Произходът на най-отличителните елементи от коледната украса е доста интересен и ще те изненада.

Коледна елха

Няма Коледа без елха. Тя несъмнено се е превърнала в най-важната част от коледната украса. Знаеш ли, че това е една от най-старите традиции? Тя води началото си от Скандинавия и Германия. Там вярвали, че дърветата са свещени, и ги почитали, особено ясените и дъбовете. Някои жреци дори ги украсявали с цветни тъкани, когато листата им падали през зимата. Но най-почитана станала елхата, която се превърнала в символ на Коледа. Тя е вечнозелено дърво (което не губи листата си през зимата) и затова била възприемана като символ на продължаването на живота. Знаеш ли, че елхата е използвана като коледна украса още през 1419 г. във Фрайбург, Германия?

По време на празника Юл в Скандинавия, свързан със зимното слънцестоене, селските носели дърво в домовете си и го украсявали с цветни панделки, за да благодарят за изминалата година и да се помнят за богата реколта. По-късно хората започнали да украсяват дърветата със свещи, ябълки, сладки и бисквитки.

Коледна звезда (растение)

Сигурно си виждал растението с големи червени листа, което се използва за украса в магазините и къщите? Става въпрос за така наречената коледна звезда. Изящните листа на това цвете са наситеночервени, въпреки че вече се среща и в други цветове. То произхожда от Мексико и Централна Америка. Вярва се, че е било любимото цвете на Монтесума – император на ацтеките.

Когато било пренесено в Европа, хората оприличили растението на Витлеемската звезда и затова днес е познато като „коледна звезда“.

Свещи

Свещите играли важна роля в дома – в миналото те озарявали тъмните нощи и стаите без светлина. Пламъкът на свещта е и символ на слънцето и неговата възбуждаща сила, затова не е трудно да се досетим защо свещите са дълбоко свързани с най-празничното време на годината – Коледа.

Коледни чорапи над камината

Интересната традиция да се закачат чорапи на камината е по-стара, отколкото си мислиш. Легендата разказва, че един мъж останал вдовец и се грижел сам за трите си дъщери. Семейството изпаднало в голяма бедност. Свети Никола решил да помогне. През нощта той се качил на покрива и пуснал три златни монети, които паднали в чорапите на трите девойки, които те окачили да съхнат в камината. Така че тази година не забравяй да сложиш коледни чорапи над камината или на друго място, където ще ги види Дядо Коледа!

КОЛЕДНАТА ЯСЛА Е ГОТОВА!

В много домове домакините подреждат живописна сцена с фигурки, които пресъздават пристигането на тримата царе (влъхви) във Витлеем, за да се поклонят на новородения бог. Сред фигурките са и младенецът Исус, Мария, Йосиф, ангел, няколко овчарчета, вол и магаре. Тези сцени, наречени „коледни ясли“ са много популярни в Западна и Централна Европа. Но какъв е произходът на тази интересна традиция?

Първото изобразяване на сцената с коледна ясла датира от II в. Такъв стенопис е запазен в катакомби от времето на Римската империя. През 1223 г. свети Франциск от Асизи изработил от глина ясла с фигурки, които пресъздавали сцената на Рождество Христово.

Отначало изобразявали само младенеца Исус в яслата, а до него кроткия вол и търпеливото магаре. С течение на времето били добавяни още фигурки като тримата царе, пастири, селяни.

На много места прибавили кокошки и слама, и дори странна фигурки, наречена каганер, която се поставя в коледната ясла главно в областта Каталуня, Испания.

Коледните светлини

В Древен Рим се чествал празник, наречен Сатурналии, свързан със зимното слънцестоене, когато нощта била най-дълга и хората осветявали със свещи местата, където се събирали. С времето започнали да закрепват свещи и на коледните елхи, но колкото и красиво да изглеждали, имало един голям проблем... те често запалвали гървото! Това се променило с появата на крушката с нажежаема жичка, създадена от Едисон през 1879 г. В опит да направи известно изобретението си през 1880 г.

Едисон осветил Менло Парк (Ню Джърси, САЩ) и предизвикал всеобщо възхищение. Две години по-късно Едуард Джонсън използвал крушките на Едисон, за да освети първата коледна елха в Манхатън, Ню Йорк, но идеята му не успяла да се наложи, тъй като тогава крушките били твърде скъпи. Разпространението на коледните електрически лампички настъпило през XX в., когато масовото производство и по-ниските разходи направили крушките по-достъпни за широката публика.

Позната ли ти е фигурката, наречена каганер? Обчарчето със свалени панталони, което просто... ака. Може да изглежда неприлично, но истината е, че според древните местни традиции тази фигурка носи късмет в къщата и плодородие на нивите.

Каганер

СИМВОЛИТЕ НА КОЛЕДА

Коледа не винаги е била празникът, който познаваме днес. Преди много, много години Коледа била свързана с природата и древни езически ритуали, които хората предавали от поколение на поколение. И до днес продължаваме да пазим това наследство в нашите традиции. Несъмнено някои от тези символи присъстват и в твоите коледни празници всяка година!

Коледна звезда

Тя произлиза от еврейска легенда, според която, когато се роди дете, на небето се появява нова звезда, която пада, когато след години животът му свърши. Така се обяснява и появата на Витлеемската звезда, която насочила тримата вълхви към пещерата, където бил роден Исус. Затова и днес поставяме звезда на върха на коледното дърво.

Във Филипините огрошни фенери с височина до 6 метра превръщат града Сан Фернандо в поле от сияещи звезди. В Италия, Испания и САЩ коледната звезда е често срещана украса – поставя се на върха на коледните елки, но се използва и за външната украса или в коледните ясли, поставени пред дома.

Бъдник

Древните народи в Европа, между които са и българите, запалвали дънер от дъб или ела в дома си, за да отпразнуват зимното слънцестоене и да прогонят мрака. Този дънер горял няколко часа, а според някои традиции – дори три нощи. Според българските обичаи в коледната утрин той бил угасяван с вино. В началото на XIX в. масовото използване на печки вместо огнища и камини довело до изчезване на тази традиция. Във Франция по времето на

император Наполеон I сладкар заместил дънера с десерт, който приличал на дърво. Появил се сладкишът „Буш де ноел“ или „коледно пънче“. Много по-добре, нали?

Джел

Джелът е вечнозелено декоративно растение, което символизира победата на живота през студената зима. Традиционно се свързва с късмета и се смята за символ – защита срещу злото. В миналото хората вярвали, че бодливите му листа прогонват надалече злите духове. А кой знае – може би добри духчета още се крият между листата му!

Колеген Венец

Този красив венец се сплита главно от клонки на ела, бръшлян или имел – все вечнозелени растения, които са символ на живота. Традиционен за Северна Европа, венецът се изработва във формата на кръг, за да представи цикъла на вечно възвращащото се време – без начало и край. Днес коледният венец украсява входните врати на домовете, като посреща гостите на коледните празници.

